

Arbete - Miljö - Medicin

Fler olyckor i den
gröna omställ-
ningens spår

sid 1

Afa:s
seminarium om
asbest

sid 2

Rapport från
konferensen
EAWOP

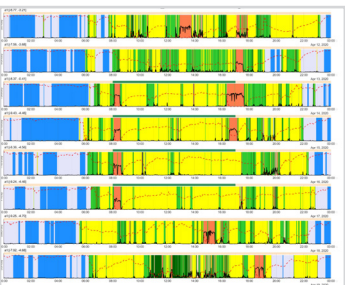
sid 3

Ingen graviditets-
penning, utan
istället rätt till
bibehållen lön

sid 5

NR 4 - 2025

1. Fler olyckor i den gröna omställningens spår
2. Reportage från Afa Försäkrings seminarium om asbest
3. Rapport från European Congress of Work and Organizational Psychology
4. Föredrag från EAWOP 2025 - European Association of Work and Organizational Psychology
5. Ingen graviditetspenning, utan istället rätt till bibehållen lön
6. Ny standard för mätningar av rörelse och hälsa
7. Utbildningar

Fler olyckor i den gröna omställningens spår?

En artikel i Dagens Medicin för drygt ett år sedan framförde företrädare för elbranschen behovet av ett nationellt vårdprogram för omhändertagande av personer som drabbas av strömgenomgång. Debattörerna från Energiföretagen, Installatörsföretagen, Föreningen för industriell elteknik och Sveriges Elkraftentreprenörer påtalade antalet elolyckor tenderar att öka och påtalade även brister i behandlingen av patienter som drabbats av elolyckor. De föreslog därför till regeringen att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer för behandling av patienter efter elolyckor samt att ge universiteten i uppdrag att inkludera vård efter elskador i vårdutbildningarna. Något uppdrag att ta fram ett vårdprogram har inte nått Socialstyrelsen.

Högspänning

Den gröna omställningen innebär en kraftigt ökad elektrifiering i Sverige. Det är en stor utmaning för elsäkerhetsarbetet där vi har brist på fackfolk med hög kompetens inom t.ex. högspänning och därmed anlitar utländska firmor. Detta ställer särskilda krav på språkkunskap och identifiering av arbetsmiljöansvar. Det har på senare år skett flera allvarliga elolyckor inklusive dödsfall vid ljusbågsolyckor som illustrerar sådana brister. Nya risker finns i bilverkstäder där det kan uppstå ljusbågar vid reparation av elbilar. Stora bilbatterier till lastbilar och bussar innebär även risker med överslag och ljusbågsolyckor som följd. Det pågår projekt med elektrifierad lastbilstrafik via kontaktledningar

där utmaningar finns vid installation, drift och nedrivna kontaktledningar ledande till risker för allmänheten. Bilbatteriladdning och även större batterier för säsongslagring av ström kommer att ställa stora krav på de personer som hanterar dessa. Dessa laddningsformer innebär ökad användning av likström där det medicinska kunskapsunderlaget är begränsat i jämförelse med vad vi vet om växelström. Solpaneler drivs av likström och är strömförande innan de kopplas in med en växelströmsomvandlare för att kunna producera växelström till hushållen. En solpanel behöver även vid låg solinstrålning täckas över innan den har anslutits då det annars finns risk för strömgenomgång. Det finns risker med nedfallna solpaneler från fastigheter där både räddningstjänst och allmänhet kan riskera strömgenomgång från aktiva solpaneler.

Lågspänning

Den ökade elektrifieringen kommer även innebära behov av säkra installationer och drift av anläggningar med lågspänning där oskickligt arbete kan resultera i allvarliga elolyckor med i värsta fall dödsfall i hjärtstillestånd om strömmen passerar hjärtat. Kunskapen i sjukvården om omhändertagandet av patienter efter elolyckor behöver förbättras och registrering och uppföljning av tillbud och elolyckor behöver intensifieras för att minska antalet och allvarlighetsgraden och komplikationerna efter strömgenomgång. Det behövs därför mer forskning kring långsiktiga medicinska effekter av strömgenomgång,

om elsäkerhet, men också hur säkerhetskulturen kan förbättras.

Initiativ på elområdet

I Norge har arbetsmiljöinstitutet (STAMI) tillsammans med elbranschen tagit fram en mobil app som kan användas på skadeplatsen för rådgivning hur livräddande insatser kan göras innan sjukvårdspersonal är på plats. Ett privatföretag i Västsverige håller nu under hösten på att lansera en liknande mobil app anpassad för svenska förhållanden. Vårdprogrammet om elolyckor på internetmedicin har uppdaterats där det tydliggjorts vilka prover som ska övervägas efter strömgenomgång och som alltså inte ska uppfattas obligatoriska. Fortsatt medicinsk utredning styrs av omständigheterna och karaktären av elolyckan och behöver därmed individualiseras och motiveras i journalen. I det nya PM:et står dessutom att sent uppkomna effekter sannolikt är sällsynta vid okomplicerade elolyckor, men bristen på longitudinella studier av oselektade patientmaterial gör att kunskapen är ofullständig om hur vanligt det är med sena symptom. Så något händer i alla fall.

Martin Tondel, överläkare

Källor

<https://www.dagensmedicin.se/opinion/debatt/ta-fram-nationella-riktlinjer-for-behandling-av-elolyckor/>

<https://e-tidning.tidningenelektrikern.se/p/elektrikern/2025-04-04/r/11/20-21/5407/1883791>

Reportage från Afa Försäkringsseminarium om asbest

Afa Försäkring höll den 19 november 2025 ett mycket välbesökt seminarium om asbest med temat "Ansvar och säker hantering för en trygg arbetsmiljö". Seminariet visade tydligt att asbest fortsatt utgör en prioriterad arbetsmiljöfråga både i Sverige och internationellt. Trots att asbesten länge varit förbjuden står samhället fortfarande inför stora utmaningar men också stora möjligheter att genom rätt insatser minska sjukdomsburden för kommande generationer.

Först ut var Dr Jukka Takala, internationellt erkänd expert på arbetsrelaterad ohälsa. Han presenterade alarmerande siffror från Global Burden of Disease 2023, som visar att över 230 000 människor årligen dör av asbestrelaterade sjukdomar världen över (1). Lungcancer är den dominerande orsaken, följt av mesoteliom och tumörer i struphuvud och äggstockar. I Europa är läget särskilt allvarligt i länder med omfattande historisk användning, såsom Storbritannien, Frankrike och Nederländerna (2).

Trots att Sverige var först i världen med ett totalförbud 1982, ligger dödstalen på en fortsatt hög nivå. Dr Jukka Takala betonade att detta speglar både asbestens långa latens-tid, 20–55 år, och underdiagnostik och underrapportering, framför allt när det gäller lungcancer kopplad till asbest.

Professor Maria Albin, Karolinska Institutet, fortsatte på temat och förklarade varför lungcancer ofta förbises i ersättningssystemen, trots

att internationella data visar att den orsakar fyra gånger så många dödsfall som mesoteliom. Siffrorna kan underskatta den verkliga omfattningen, eftersom lungcancer inte alltid utreds för arbetsrelaterade orsaker i klinisk vardag.

Professor Maria Albin presenterade också ny forskning, som bekräftar samband mellan asbest och mags-tarmcancer, inklusive cancer i matstrupe, magsäck och tjock-/ändtarm (3). Detta innebär att fler diagnoser än tidigare måste omfattas av både diagnostiskt arbete och ersättningspraxis.

I Sverige är majoriteten av de drabbade män i tekniska och hantverksyrken, särskilt VVS-montörer, svetsare, plåtslagare, byggnadsarbetare och maskinmekaniker — en tydlig spegling av var exponeringen historiskt varit störst.

Anna Weigelt från Afa Försäkring presenterade nya siffror ur deras skadedatabas. En majoritet av de godkända arbetssjukdomarna orsakade av asbest är cancerdiagnoser, och 278 personer avled under perioden 2019–2023 till följd av en godkänd asbestrelaterad arbetssjukdom.

Dr Kristina Isaksson, Lunds universitet, presenterade EU:s stora satsning "Renovation Wave" som innebär att 35 miljoner byggnader ska renoveras till 2030 (4). Många av dessa byggnader är uppförda under perioden 1950–1980, asbestens storhetstid vilket gör risken för ny exponering betydande om inventeringar och skyddsåtgärder brister.

Det nya hygieniska gränsvärdet för asbest i Sverige är 0,01 fiber/cm³, vilket innebär en tiofaldig sänkning från det tidigare värdet 0,1 fiber/cm³. Det nya värdet börjar gälla 19 december 2025 (5).

Utöver det sänkta gränsvärdet har kraven på utbildning och medicinska kontroller utökats och omfattar nu fler yrkesgrupper än tidigare. Dessutom har undantaget för arbetstagare som exponerats i mindre än 50 timmar per år tagits bort, vilket innebär att även kortvariga arbeten nu omfattas av fulla krav på skydd och kontroll.

Sänkningen är det första steget i genomförandet av det nya EU-direktivet om asbest, och ytterligare skärpningar förväntas framöver. Som jämförelse ligger Danmark redan före med ett gränsvärde på 0,003 fibrer/cm³, som infördes 2022.
/Marta Kisiel, docent, specialistläkare

Referenser

1. Institute for Health Metrics and Evaluation GBD
2. WHO Mortality database Mesotheliom
3. Koehoorn Occup Env Med 2024 :81:639-46 4.
4. EU Project: Renovation Wave https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-performance-buildings/renovation-wave_en
5. Arbetsmiljöverket om asbest: <https://www.av.se/nyheter/2025/gransvardet-for-asbest-sanks/>

Rapport från European Congress of Work and Organizational Psychology

slutet av maj gick [EAOWP](#), European Congress of Work and Organizational Psychology, av stapeln i Prag. Konferensen hade titeln "Transforming Working Environments: Challenges & Opportunities" och fokuserade på hur arbetslivet förändras i takt med digitalisering, förändrade samhällsvärderingar och nya organisatoriska behov.

EAOWP är en konferens där forskare och kliniker samlas för att presentera och diskutera forskning om hälsa, arbetsmiljö och organisationspsykologi och som genomförs vartannat år. Deltagare kommer från hela världen och konferensen har vuxit sig allt större under årens lopp. I Prag deltog runt 2000 deltagare och platsen som kunde hantera denna stora mängd besökare var O2-arena, belägen en bit från city-kärnan i Prag.

Programmet var välfyllt mellan 8.30- 18.00 varje dag med över 800 presentationer och innehöll många intressanta föredrag, posters och keynote-föreläsningar. Här kan nämnas Alicia A. Grandey som talade om forskning om emotionellt arbete, inklusive dess koppling till mental hälsa, inkludering och distansarbete. Denise Rosseau beskrev hur ledare och chefer som upplever impostor syndrom (bluff-syndrom på svenska) påverkar sina medarbetare och hur det i sin tur skapar maktförhållanden och hierarkier på arbetsplatsen.

Programmet bjöd vidare på workshops med fokus på praktisk

tillämpning samt presentationer och paneldiskussioner om aktuella forskningsresultat, som Suzanne van Hees från Nederländerna vars presentation beskrev arbetsplatsinterventioner för att stärka chefers stöd till medarbetare med psykisk ohälsa. Det var upp till 10 parallella sessioner som pågick samtidigt och under hela konferensen fanns även möjlighet att delta i workshops och besöka posterutställningen. Att välja i ett sådant stort utbud var naturligtvis svårt med en mängd intressanta och relevanta ämnen.

På torsdagen hade jag förmånen att presentera under rubriken "Medarbetares upplevelser av arbetsgivarinvolvering vid planering av arbetsåtergång". Det var spännande att hålla presentationen på engelska, svara på frågor och träffa nya kollegor som forskar inom samma område internationellt. Det var även flera forskare från Sverige med på konferensen och möjligheten till utbyte av erfarenheter var stor, då det fanns gott om utrymme för umgänge i O2-arenan.

Prag är en mycket trevlig huvudstad i Tjeckien som ligger i hjärtat av Centraleuropa och gränsar till Österrike, Tyskland, Polen och Slovakien. Det finns många fina sevärdheter i Prag som Karlsbron och Pragborgen. Alla grönområden och parker som finns runt om i staden gör den väldigt vacker och trots mycket människor, liv och rörelse, så finns alltid en möjlighet att sitta ned och uppleva litet lugn bortom stadens larm.

Nästa tillfälle för konferensen är 2027 i Lyon, Frankrike, jag rekommenderar att ni tar en titt på [EOWPs hemsida](#) för information om konferensen och en mängd annan intressant och relevant information för det arbetsmiljömedicinska området. [Home | EAOWP](#)

/Marie-Louise Pettersson Pauhlon,
Doktorand och Leg. fysioterapeut/
ergonom

Referenser

Gabriel, A. S., Diefendorff, J. M., & Grandey, A. A. (2023). [The acceleration of emotional labor research: Navigating the past and steering toward the future](#). *Personnel Psychology*, 76(2), 511–545. <https://doi.org/10.1111/peps.12576>

van Hees SGM, Carlier BE, Blonk RWB, Oomens S. [Promoting Factors to Stay at Work Among Employees With Common Mental Health Problems: A Multiple-Stakeholder Concept Mapping Study](#). *Front Psychol*. 2022 May 10;13:815604. doi: 10.3389/fpsyg.2022.815604. PMID: 35619783; PMCID: PMC9128844.

Wen, X., Liu, Z., Qiu, F., Leavitt, K., Wang, X., & Tang, Z. (2025). [A power dependence model of the impact of leader impostorism on supervisor support and undermining: The moderating role of power distance](#). *Journal of Applied Psychology*, 110(7), 963–978. <https://doi.org/10.1037/apl0001265>.

Föredrag från EAWOP 2025

European Association of Work and Organizational Psychology

Krav- och Funktionsschema (KOF) – Ett strukturerat stöd vid trepartssamtal i samverkan för återgång i arbete i primärvård.

Bakgrund

Besvär från rörelseapparaten och psykisk ohälsa är de vanligaste orsakerna till sjukskrivning i primärvården. Tidig arbetsgivarinvolvering och strukturerade arbetsplatsinterventioner har visat sig vara avgörande för en hållbar Return to Work-process (RTW). Krav- och Funktionsschema (KOF) är ett dialogbaserat verktyg som används i trepartssamtal mellan medarbetare, arbetsgivare och legitimerad sjukvårdspersonal.

I primärvården kan en rehabiliteringskoordinator erbjuda trepartssamtal där KOF som dialogverktyg kan möjliggöra samverkan mellan alla involverade. Syftet är att skapa en gemensam förståelse för arbetstagarens arbetsförmåga i relation till arbetsplatsens krav och att identifiera konkreta åtgärder för att främja återgång i arbete.

Studieupplägg

I en kvalitativ studie intervjuades 20 medarbetare som deltagit i trepartssamtal med KOF i primärvården tillsammans med sin arbetsgivare och rehabiliteringskoordinator. Syftet var att undersöka hur medarbetarna upplevde arbetsgivarinvolveringen i deras RTW-process och vilken betydelse det hade för samverkan och planering. Tematisk analys användes för att analysera intervjuerna.

Resultat

Det kan vara svårt att som medarbetare ta upp frågor som rör egen arbetsförmåga trots att viljan finns. KOF-samtalet i primärvården upplevdes underlätta öppenhet och förståelse samtidigt som medarbetarna uttryckte behov av att arbetsgivaren är delaktig såväl före som under och efter sjukskrivning.

Medarbetarna beskrev även hur KOF:s tydliga upplägg underlättade en objektiv dialog vid trepartssamtalet om arbetskrav och funktionsförmåga. Verktylet bidrog till ökad balans i samtalet och stärkte relationen mellan medarbetare och chef. Det blev lättare

att identifiera konkreta behov och åtgärder och rehabiliteringskoordinator kunde bidra med stöd och råd i RTW-processen.

Trepartssamtalet gav en konkret plan för RTW och tydliggjorde behovet av uppföljning. Majoriteten av medarbetarna upplevde att deras behov blev synliggjorda och att arbetsgivaren fick bättre förståelse för rehabiliteringsprocessen.

Slutsats

KOF och trepartssamtalet upplevdes av medarbetarna som ett stöd i återgången till arbete och bidrog till en positiv upplevelse av arbetsgivarinvolveringen. Det gav en bra grund för samarbete, förståelse och konkreta åtgärder. Tidiga diskussioner om hälsa, arbetsbelastning och obalans mellan krav i arbetet och medarbetarens förmåga kan bidra till att förebygga sjukfrånvaro, och att använda KOF som dialogverktyg kan bidra till att främja hållbar RTW.

/Marie-Louise Pettersson Pauhson, Doktorand och Leg. fysioterapeut/ergonom

Ingen graviditetspenning, utan istället rätt till bibehållen lön

Arbetsdomstolen meddelade den 20 augusti 2025 en dom som gav två lärare rätt till bibehållen lön under avstängning från arbete p.g.a arbetsmiljörisker.

De två kvinnorna, som båda var gravida under covidpandemin, arbetade på två olika kommuner och hade av sina respektive arbetsgivare fått arbetsförbud p.g.a risk för smitta.

Graviditetspenning betalades ut av Försäkringskassan, i enighet med svensk lagstiftning. Enligt artikel 11.1 i EU:s mödraskyddsdirektiv (92/85/EEG) ska dock gravida kvinnor ha rätt till bibehållen lön eller "skälig ersättning" under den tid som de förbjuds att arbeta p.g.a arbetsmiljörisker.

EU-domstolen har uttalat att artikeln har direkt effekt och kan åberopas gentemot en medlemsstat som inte införlivat mödraskyddsdirektivet med nationell rätt.

Vidare har EU-domstolen också fastslagit att gravida kvinnor med arbetsförbud p.g.a risker i arbetsmiljön är berättigade till inte bara grundlön utan också de tillägg som hänförs till själva tjänsteställningen, exempelvis chefstillägg. Tillägg som är beroende av tjänstgöring, exempelvis OB-tillägg, omfattas dock inte.

Offentliga arbetsgivare blir således skyldiga att betala ut mellanskillnaden mellan graviditetspenning och den lön som kvinnan skulle haft om hon inte förbjudits att arbeta.

Enligt information hos Arbetsgivarverket (Rekommendationer utifrån AD-dom som ger gravida som förbjuds att arbeta rätt till full lön) gäller inte samma rätt till full lön när den gravida kvinnan har en nedsatt arbetsförmåga p.g.a graviditeten, exempelvis i fysiskt tunga arbeten. Rätt till full lön föreligger alltså enbart om arbetsgivaren förbjudit arbetet. På sin hemsida rekommenderar Arbetsgivarverket även retroaktiv betalning med dröjsmålsränta, i de ärenden som avslutats inom de senaste 10 åren.

/Corina Covaciu, överläkare

Ny standard för mätningar av rörelse och hälsa

ett sammandrag av de spännande projekten i [Region Uppsalas innovationsrapport 2024](#) handlar om att utveckla ett nytt, öppet system för att mäta fysisk aktivitet, stillasittande beteenden, kroppsställningar och belastning med individens vardag och kontext i fokus.

Projektet drivs av ergonomigruppen vid Arbets- och miljömedicin, Akademiska sjukhuset och innebär en plattform som är "hårdvaru-agnostisk", det spelar alltså ingen roll vilken sensor eller mätutrustning som används.

Genom att använda en enkel accelerometer fäst på låret och algoritmer med öppen källkod kan rörelser som promenad, cykling, trappgång, sittande, sömn med mera, detekteras. Systemet kan också identifiera flera kroppsställningar med ökad belastning, t.ex. knästående, ett stort

steg från osäkra självskattningar och loggböcker.

Redan används dessa algoritmer i internationella kohorter, och har till exempel använts vid datainsamling i det svenska forskningsprojektet SCAPIS.

Projektgruppen ser stora framtida tillämpningar och bland annat kan systemet användas för att monitorera sjukdomsprogression vid kroniska tillstånd som astma, KOL och diabetes.

Det som gör projektet så betydelsefullt är ambitionen att skapa en fri och tillgänglig standard för rörelseanalys, både för forskare, vårdpersonal och invånare. Systemet är tänkt att kunna användas i forskningsstudier, klinisk vård och vardaglig hälsomonitorering.

Varför det här är viktigt?

Det nya mätverktyget erbjuder objektiva data om rörelse och belastning,

istället för att förlita sig på självrapportering, vilket ofta är osäkert.

Genom att vara hårdvaru- och plattformsoberoende kan verktyget skalas och användas brett i forskningsstudier, vård och vardagsliv.

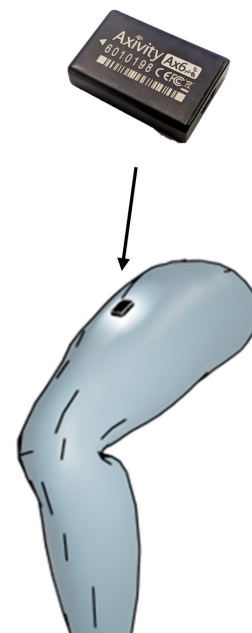
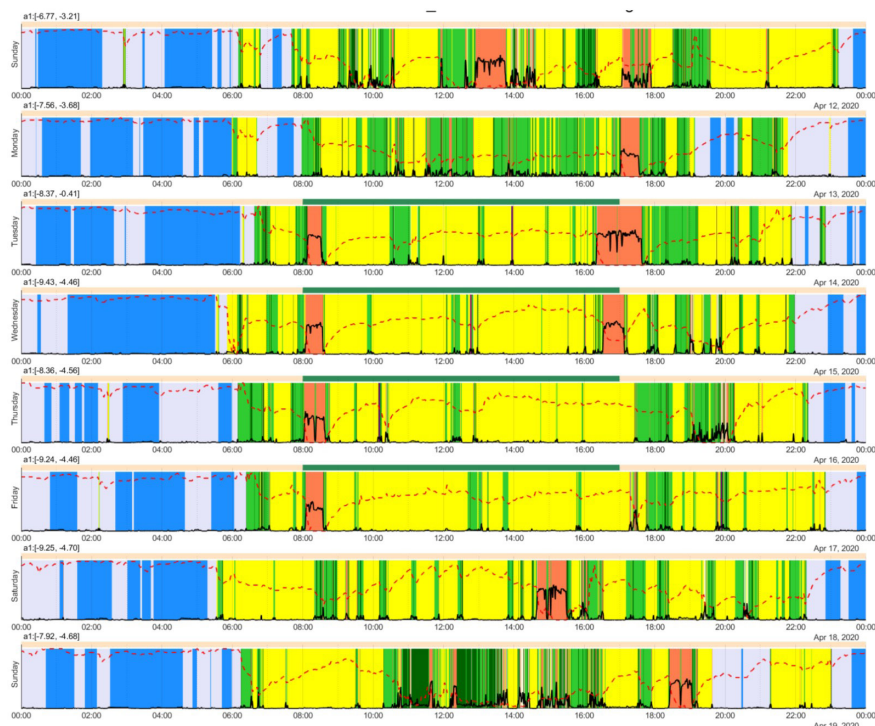
Möjligheten att följa fysisk aktivitet, kroppsställning och belastning ger vården en chans att upptäcka risker och hälsoproblem i ett tidigare skede särskilt för personer med kroniska sjukdomar.

Projektet ligger i linje med Region Uppsalas övergripande innovationsstrategi: att kombinera högteknologisk innovation med praktisk användbarhet och användarcentrerade lösningar.

Kontaktperson:

pasan.hettiarachchi@medsci.uu.se

magnus.svartengren@medsci.uu.se

UTBILDNINGAR

UTBILDNINGARNA KOMMER ATT FYLLAS PÅ

Januari

- 16 - Nätverksträff FHV-läkare (webbinarium)
- 20 - Radon på jobbet – hur farligt är det egentligen?- Webbinarium för ST-läkare
- 23 - Nätverksträff Ergonomi
- 23 - Modelleringsverktyg som hjälp vid riskbedömning av kemisk exponering – Webbinarium
- 27 - Handintensivt arbete: Riskbedöms kvinnor och män olika?- Webbinarium för ST-läkare

Februari

- 3 - Diagnostik av vibrationskador – Webbinarium för ST-läkare
- 10 - Belastningsergonomiska handdiagnoser – Webbinarium för ST-läkare
- 24 - Hälsoeffekter av svetsrök – Webbinarium för ST-läkare

Mars

- 6 - Modelleringsverktyg som hjälp vid riskbedömning av kemisk exponering – Webbinarium
- 17 - Mätningar av exponering för hand-arm-vibrationer, kan vi lita på dem? – Webb för ST-läkare
- 24 - Green Metal Waste – Webbinarium för ST-läkare

Maj

- 5 - Arbetsorsakad astma – Webbinarium för ST-läkare
- 12 - Exponering för orena hushållsbränslen och luftvägsrelaterad ohälsa hos barn i låginkomstländer – Webbinarium för ST-läkare

OBSERVERA!

ALLA UTBILDNINGAR HITTAS [HÄR](https://ammuppsala.se/utbildningslista/) OCH UTBILDNINGARNA KOMMER ATT FYLLAS PÅ <https://ammuppsala.se/utbildningslista/>

